

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Mikołaj Pawlak

Warszawa, dnia 29 listopada 2019 roku

ZSR.422.2.2019.MK

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Opierając się na analizie spraw indywidualnych prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, z przykrością stwierdzam, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze i sądowe nie zawsze czuwają nad właściwą reprezentacją małoletniego w toku postępowania karnego przez ustanowienie kuratora w celu realizacji jego uprawnień jako strony postępowania.

Zgodnie z art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje. Jednocześnie art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. stanowi, że żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Przepis ten stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.). Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko (art. 99 § 1 k.r.o.).

Literalna wykładnia art. 98 § 3 k.r.o. nakazuje przyjąć, że określone w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zasady reprezentacji małoletniego znajdują zastosowanie we wszystkich postępowaniach sądowych. Przepis nie różnicuje bowiem postępowania w zależności od ich przedmiotu oraz tego, przed jakim sądem toczy się sprawa. Dotyczy on więc także postępowania karnego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

**Rzecznik
Praw Dziecka**
Mikołaj Pawlak

Gdy pokrzywdzonym jest małoletni – co do zasady – reprezentują go rodzice. Jednak w szczególnej sytuacji, gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców, dziecko nie może być reprezentowane przez drugie z rodziców. Art. 99 § 1 k.r.o. wskazuje wyraźnie na kuratora jako na podmiot, któremu przysługuje legitymacja formalna do działania w imieniu małoletniego, w sytuacji w której nie mogą tego czynić jego rodzice.

Konieczność taką wyrażono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010/10/84. Zgodnie z jej tezą jedno z rodziców małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugie z rodziców.

Obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania praw dziecka został ustanowiony w przepisach rangi ustawowej i ma na celu ochronę małoletniego pokrzywdzonego w całym procesie karnym. Ochrona przewidziana w przywołanych wyżej przepisach nakierowana jest na uniknięcie sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważać nad dobrem i interesami pokrzywdzonego dziecka.

Brak skierowania wniosku do sądu o ustanowienie kuratora dla pokrzywdzonego dziecka lub zbyt późna jego realizacja, oznacza naruszenie prawa dziecka do należytej, bezstronnej i profesjonalnej reprezentacji w toku całego postępowania przygotowawczego.

Wśród prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw indywidualnych nadal zdarzają się sprawy karne, w których osoby małoletnie, pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jednego z rodziców, nie są reprezentowane przez kuratora. W jednej z takich spraw prokurator nie wystąpił do sądu opiekuńczego o wyznaczenie małoletniemu pokrzywdzonemu kuratora, uznając, że matka jako przedstawiciel ustawowy w pełni zabezpieczy interes prawny dziecka w trakcie postępowania karnego.

Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność z Konstytucją normy konstruowanej na podstawie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o., podkreślił, że obowiązek ustanowienia kuratora dla osoby małoletniej pokrzywdzonej przestępstwem w postępowaniu karnym, w którym podejrzanym lub oskarżonym o to przestępstwo jest jedno z jej rodziców, istnieje bez potrzeby ustalania, czy dobro dziecka wymaga ustanowienia kuratora, oraz bez ustalania tego, czy drugie z rodziców, przeciwko któremu nie jest prowadzone postępowanie karne, może w należyty sposób

reprezentować interesy dziecka w tym postępowaniu. **Tylko obligatoryjne wyznaczenie kuratora do reprezentowania praw dziecka gwarantuje zachowanie standardów rzetelnego procesu karnego** (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Z praktyki Biura Rzecznika wynika ponadto, że zdarzają się przypadki włączania kuratora kolizyjnego dopiero w końcowej fazie postępowania przygotowawczego, niejednokrotnie już po wydaniu postanowienia o umorzeniu śledztwa albo dopiero na etapie postępowania sądowego po skierowaniu aktu oskarżenia przeciwko jednemu z rodziców. W takich przypadkach pokrzywdzone dziecko zostaje faktycznie pozbawione właściwej ochrony i reprezentacji. Kurator, który został ustanowiony tak późno, nie ma np. obiektywnej możliwości uczestniczenia w procesie gromadzenia dowodów, zwłaszcza w czynności przesłuchania małoletniego w trybie art. 185a k.p.k.

Każdorazowo niepokój budzi sytuacja procesowa dziecka, które na skutek zaniechania albo zwłoki w skierowaniu wniosku o ustanowienie kuratora, pozbawione zostaje należytej pomocy.

Poniżej przedstawiam przykładowe sprawy, w których doszło do uchybień w zakresie reprezentacji pokrzywdzonego dziecka:

- 1) Prokuratura Rejonowa [redacted], sygn. akt [redacted]
- 2) Prokuratura Rejonowa w [redacted], sygn. akt [redacted]
- 3) Sąd Rejonowy w [redacted], sygn. [redacted]
- 4) Sąd Rejonowy w [redacted], sygn. akt [redacted]
- 5) Prokuratura Rejonowa [redacted], sygn. [redacted]
- 6) Sąd Rejonowy w [redacted], sygn. [redacted];
- 7) Prokuratura Rejonowa w [redacted], [redacted]
- 8) Prokuratura Okręgowa w [redacted]

Omawiany problem jest każdorazowo sygnalizowany przeze mnie w wypadku dostrzeżenia, po analizie sprawy indywidualnej, uchybień skutkujących brakiem należytej reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego. Z praktyki Biura wynika jednak, że nadal występują błędy w omawianym zakresie.

Na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o osobiste zainteresowanie poruszoną przeze mnie kwestią i jej zbadanie w ramach nadzoru

służbowego. Proszę również o rozważenie skierowania pisma instruktażowego adresowanego do podległych prokuratorów, zawierającego wskazówki co do niezbędnych i niezwłocznych działań zmierzających do zapewnienia dzieciom należytej reprezentacji w sprawach karnych z ich udziałem.

Łopusz wspaniały

RZECZNIK PRAW DZIECKA

Mikołaj Pawlak
Mikołaj Pawlak